

१८८०५१

म. ग्रं.	सं. ठाणे
विषय	नाटक

<http://www.opoosoft.com>

मराठी ग्रंथ संग्रहालय, ठाणे.

(ठाणे जिल्हा वाचनालय)

वाचनालय/नौपाडा.

पु. नाव - जमनादा वाळु

हे - वा ला दी दिल

विषय - नाटक

१५८

नाटक

मराठी ग्रंथ संग्रहालय, ठाणे. वाचनालय/नौपाडा.

313 940

<http://www.opoosoft.com>

अग्रहण

मि० १८८५

संग्रहालय

1/2 page
P. 100

1/2 page

<http://www.opoosoft.com>

Frame Keshav R

श्रीगुरु प्रसन्न

<http://www.opoosoft.com>

कमलाक्ष नाटक.

अंक १ ते ५.

नारसिंह बाबाजी दीक्षित अपशिंगेकर
पांचाल ब्राह्मण, सोलापूर.

यांना केले तें

सोलापूर येथें " श्रीदत्तप्रसाद स्टीमप्रेस " मध्ये
छापवून प्रसिद्ध केले.

आवृत्ति १ ली, प्रति १,०००.

(या पुस्तकाचे सर्व हक्क सन १८६७ च्या २५ व्या
अॅक्टाप्रमाणें आपल्याकडे ठेविले आहेत.)

किंमत ६ आणे.

कमलाक्ष	नायक.
सौमित्र	प्रधानपुत्र.
धैर्य	कमलाक्षाचा मित्र.
नयनी	धैर्याची स्त्री.
अनुमूया	कमलाक्षाची आई.
पद्मिनी, कुमुद्वती	कमलाक्षाच्या स्त्रिया.
प्रतापसिंह	एक राजा.
कामिणी	त्याची स्त्री.
रूपसेन, विजय	राजपुत्र.
मारीच, मैद, पुंडरीक	राक्षस.
शंकर, नारद, साधू.	
लोचना, प्रधान, मैना, कोकिला,	
सगुणी, शिपाई, मांग वगैरे इतर.	

शिवकुमरा मी नमी तुज आधीं योजित कार्यासाठीं॥
अति त्वरेनें धांवत येउनि मज दीनातें भेटी ॥
विघ्न न कांहीं नच येतां हें तडिस सकलची न्यावें ॥
हेंच मागणें त्वत्पदिं माझे पूर्णरूपेनें पहावें ॥ १ ॥

पद (चाल-होईल कलहा म्हणुनी.)

मृडतनया गजवदना ॥ करि तूं प्रभुवरा मजवरि
करुणा ॥ धृ. ॥ लंबोदरा सरळ शुंडा ॥ दया करावी
वक्रचि तुंडा ॥ शरणागत या दीना ॥ १ ॥ करि० ॥
एकचिदंता तुज विनवीतां ॥ शिणलों भारी तारी
आतां ॥ हेतू पुरवुनी शांतवि चित्ता ॥ यास्तव नमि
तच्चरणा ॥ २ ॥ करि. ॥

सूत्रधारः-ईशस्तवन पुरें झालें. तुझी आपापल्या वे-
षांची तयारी करण्याकरितां जा. (जातात.) अरे पण
माझी भार्या आतां येते क्षणाली असून, अद्याप कां बरें

आली नाही ? हाक तरी मारून पहावी. हे सखे; अंमळ

<http://www.opoosoft.com>

तत्पर आहे.

सूत्र ०—ती पहा हाक मारितांच माझी प्रिया आलीच
ती कशी—

साकी.

थाटानें पहा प्रियसखि मम ती, रंगस्थलिं कशि येते ॥
गजसम पेशी चालत चालत, मृदु भाषण ही करिते ॥
पाहुनि वदनाला ॥ वाटे शांतचि हो मजला ॥ १ ॥

वटाः—(बाहेर येऊन.)

पद (चाल-मूर्तिमंत.)

प्राणनाथ तेसमयीं मज स्थलिं या बाहिलें ॥
भान तें नसे मला साच साच राहिलें ॥
अपराधी सहन करा करुनि लोभ स्वीकारा ॥
मागणें तुझां पर्दीं हो दीनलीन जाहलें ॥ १ ॥
प्राणनाथ मला विलंब लागला हणून, आपणाला राग

कम०—अहा हें तर अरण्य फारच भयंकर दिसतें.

<http://www.opoosoft.com>

पद्मिनी०—हा मनुष्य भ्यालासें पाहून.—

पद (चाल—रुदनातें.)

मानवा तूं या व्याघ्रमुखीरे कैसा पडलासी ॥ न-
रदेहाचा वारा नसतो ह्यणुनि कथीं तुजसी ॥ इ-
थुनी तूं जा झडकरि पाहुनि मोह जहाला मजसी ॥
॥ सुकुमारा तद्रति आतां होइलरे कैशी ॥ चा० ॥ हीच
चिंता ॥ वाटे चित्ता ॥ मदोन्मत्ता ॥ किमपी नसे त्या
निशाचरातें दया निर्दयासी ॥ १ ॥

ह्यणून ह्यणते असा स्तब्ध उभा राहूं नकोस आपला
जीव वांचविण्याची कांहींतरी तजवीज कर. या निर्दयाचे
दाढेंत सांपडूं नकोस. आल्या मार्गानें चालतां हो.

कम०—अरे या अरण्यामध्ये माझा साह्यकारी कोण
त्रें आहे.

पद (चाल सदरील)

अदृश्यं या भुवर्नी मजला कोणी नच दिसतें ॥

काय आहे हें गौड बंगाला कांहीं नच कळतें ॥ सा-

<http://www.opoosoft.com>

न्य करानेया काथ या समयासा ॥ १ ॥

प०—अरे मला येथल्या नीच राक्षसानें भारून वृक्ष वनविलें आहे मी स्त्री आहे. तुझे अंगीं जर सामर्थ्य असेल तर या वृक्षापासून मुक्त कर ह्मणजे तुला सर्व हकीकत सांगेन.

कम०—ठीक आहे.

प०—हं आटप तर, त्या मेंदराक्षसाची येण्याची वेळ जहाली.

कम०—त्याचें नांव काय मेंदराक्षस मग तर मला त्याची मुळींच भीति उरली नाही.

प०—काय कारण भीति नसण्याचं.

कम०—मी आपल्या शौर्यानें काल सूर्योदयापूर्वीच त्याचा वध केला म्हणून ह्मणतो. त्याचें नांव मला तरी काय माहीत. तोच ह्मणाला.

प०—(मनांत) हे धरत्रीदेवी या मूर्तीविषयीं माझं

<http://www.opoosoft.com>

आपण खरोखर मंदराक्षसाचा जर वध केला आहे तर लवकर मला या वृक्षापासून मुक्त करा.

कम०—हें पहा (ह्मणून बाण सोडितो त्यासरसा आवाज होऊन स्त्री बनते.)

प०—हा योग ईश्वरानेंच आणिला आहे महाराज. (लाजून) ही हतभागी वारा वर्षे जहालीं लग्नावांचून कुजत पडली आहे एवढ्याकरितां--

पद (चाल-पुत्रांनो.)

हीच विनंती आपुल्या चरणीं दासीची सखया ॥
वरुनी घ्यावें मज यासमयीं अर्पिलि ही काया ॥
सोडियले तुम्ही वधुनि राक्षसा मृत्युमुखांतुनिया ॥
ह्मणुनी आतां आजपासुनी आपुली मी भार्या ॥ १ ॥

कम०—(मनांत) ही तर निर्दोषी आहे इला वर-
प्याला कोणती हरकत वरं. (उघड) ठीक आहे. पण

मी कांहीं कार्यास्तव आलों आहे तें कार्य संपवून येईपर्यंत-

<http://www.opoosoft.com>

राक्षसें नेला राजकुमार तो ॥ कोठें बसतो ठावा नच
तो ॥ त्यातेंग वधुनी सत्वरि येतो ॥ ह्यणुनि मी जाई ॥
त्वरें सांग सखे या समर्यां ॥ १ ॥

नंतर परत येतेवेळीं तुला घेऊन जाईन. मनांत शंका
घेऊं नको.

प०—खरं काय, तर मग भयंकर कार्य आहे. मला
वाटतं परवां एक राक्षसानें मूल नेलें तेंच असावें. बहुत-
कळून तो राक्षस ह्यणजे पौंडरक राक्षसाचा दूत होता
हें खरं.

कम०—मग तो कोणत्या पर्वतावर असतो हें सांग.

प०—याच नीट रस्त्यानें जा. त्याला पौंडरक रा-
क्षसाचाच पर्वत ह्यणतात. बरं प्राणनाथ मला एकटीला
सोडून कसें जातां? मीही आपणांबरोबर येते.

कम०—छे तुला मी पूर्वीप्रमाणेंच वृक्ष बनवून जातों.

कारण कीं, व्याघ्रादि पशूंची भीति होणार नाही असें
साधन तथा नान्यन विधान जाते)

<http://www.opoosoft.com>

पद (चाल-हा सुरसुवरा)

हे जगज्जननी तूं या समर्या ॥ ममनाथा यशची
देई ॥ असुरा करि जरी ॥ असें मुल परी ॥ तारी
तारि तारि ॥ देवी धरित्री ॥ आह्लां दिनावरि ॥ कृ-
पा करि करि ॥ वधूनि सुरवरि ॥ येउ दे झडकरी ॥
चाल ॥ करि नवस तुजप्रति ॥ लाविन वर्षा लक्ष
वाती ॥ १ ॥

अंक ४ था.

प्रवेश १ ला. पौंड्रकराक्षसाचा पर्वत.

कम०—(अरण्यामध्ये इकडे तिकडे पाहिल्यासारखें
करून ह्मणतो) हाच तो पर्वत वाटतं पौंड्रकराक्षसाचा. या
पर्वतावर पौंड्रकानें संरक्षणार्थ कोणी राक्षस ठेविलेले दि-
सतात. असेनात आपण आपले याच मार्गें जावें (असें
ह्मणून चालूं लागतो, अटखळून पुनः पुनः पडतो.)

मा०—हा मनुष्य कोण असावा बरं याला पहातां-

<http://www.opoosoft.com>

हकारा काणातरा दिसता. असा, याला मा अभयदान देणार. असें (क्षणत तो राक्षस पुढें येतो हें पाहून—)

कम०—(स्वगत) अरे असा मी अटखळून पडूं लागलों हें पाहून तो राक्षस मला धरण्याकरितां येत आहे. तर आपण सावध राहून वाणाची योजना करावी

(धनुष्याला प्रतिच्या लावतो हें पाहून)

मा०—हा हा मानवा हें काय. मी तुज सहाय्य करण्याकरितां आलों आहे जरा थांब थांब. मी कुबुद्धीनें तुला क्षणत नाहीं तूं मला लांबून उत्तर दे.

पद (शंपा)

आशा ठायिं तूं मानवा कांसया तें ॥ सांगरे सत्वरी अलासि येथें ॥ कोणतीं संकटें प्राप्त झालीं असे ॥ दूर करितों अतां समयिं त्यातें ॥ स्नान तूं करुनिया येशि जरि तरिच तुज सत्य मी कथितों वा कार्य होतें ॥ १ ॥

कम०—तर मग ठीक झालें सांगतो ऐक. अरे राक्षसा

<http://www.opoosoft.com>

मा०—माहीत आहे तें मूळ अद्याप जिवंत आहे आजपासून चार दिवसांनीं त्याची आहुति देणार आहेत. त्याला तूं जर सोडविण्याकरितां आला आहेस तर मलाही पण दुप्पट बळ आलें. कारण याकामीं तुझं सहाय्य ह्मणून. वरं तुझं नांव काय ?

कम०—माझे नांव कमलाक्ष.

मा०—ठीक आहे कमलाक्षा, जा तर लवकर स्नान करून ये. त्याखेरीज पर्वतावर चढतां येत नाहीं.

कम०—ठीक आहे मी येईतोपर्यंत मुलावर नजर ठेव (जातो.)

मा०—आतां तो कमलाक्ष येण्याचाच अवकाश या काळाच्या दाढेंतून काढून मुलाला कमलाक्षाचें स्वाधीन करितों. (निघून जातो.)

<http://www.opoosoft.com>

हे गिरिजावरा, त्या राक्षसाचे हातून बाळाचा शोध तर पक्का लागला पण त्याची भेट केव्हां होईल ती होवो. देवा, त्या मुलास शोधण्याचे कामीं कितीं वरें विघ्नें आलीं व येतील. असो. त्या डोंगरावर मी प्रथम चढूं लागलों त्यावेळीं--

पद (चाल-दिसली पुनरपि.)

मागें चढतां उलटुनि पडे मी झेले वरचेवर धरणी॥
चेंडुपरी मद्रती जाहली परि मज न कळे चढे फिरुनी
राक्षस माझे जवळि येतां धीर न उरला किमपि मनीं
ऐसें वाटलें मत्कार्यातें वेढिलें कैसें विघ्नांनीं॥ भयंकर
विघ्ना निवारण्याला साह्यचि नाहीं जगिं कोणी॥ याव-
रुनी मज न कळे विजयतो येईल किंवा नाहिं जनीं ॥

खरोखर तो पहारेकरी राक्षस माझेजवळ येऊं लागला तेव्हां तर फारच भ्यालों. परंतु सुदैवानें तोच राक्षस स-

हाय्य जहाला हणून आतां मला मुळींच भीति उरली

<http://www.opoosoft.com>

ह्यागता इतक्यात पड्यापलाफड प्यहार प्दसत का जवळ जाऊन पहातो तों आंत फुसफुस असा आवाज होतो कीं घाबरून मार्गे सरतो व हणतो) काय हा चमत्कार मी जेथें जेथें या कार्यास्तव जातों तेथें तेथें भलभलतींच विघ्न येतात. हे गंगाधरा, या शेषाचा वध करीपर्यंत त्या मुलाचें संरक्षण कर व मला सध्यां,—

पद (चाल—नच सुंदरि.)

हा पन्नग मारायाते मज दे ईशा बल तें ॥ रागानें
हा धांवें मजवरी करुनी फुसफुस तें ॥ हा ॥ चा० ॥
याचा स्पर्शचि मज होतां ॥ जाईन मी यमपंथा ॥ या-
स्तव धांवें तूं आतां ॥ शंभो गिरिजानाथा ॥ त्वन्नाम-
चि हें धारण करुनी सोडितों वाणातें ॥ १ ॥

असें हणून धनुष्य वाणानें वध करितो. व हणतो
अहा देवा या पामराचे हातून काय होणार! तुझें संकटीं

सहाय्य हणून हें कार्य तडीस लागत चाल्लें. अरे पण

<http://www.opoosoft.com>

घडतो त्या ठिकाणी आपल्या मंदिरांत नागकन्या कुमद्वती व दासी लोचना दिसतात.)

कुमु०—अग लोचने हे लोचने.

लो०—काय हणतां बाईसाहेब.

कु०—काय सांगूं तुला मी हणते.

पद (चाल-भूपती खरें तें.)

हें मंदिर माझें रम्यचि किती तरि दिसतें ॥ परि
उदास वाटे काय कारणें तें ॥ तूं सांग सखेग तुजसि
काय जें कळतें ॥ काय जें कळतें ॥ मज सांगशील जरि
तरिच शहाणी मी हणते ॥ चा० ॥ कोणतें न्यू
सखे आहे ओळखी ॥ थाट हा कमी कांग आहे ओ-
ळखी ॥ ऐसें असुनि परि अंतरींग या झुरतें ॥ त्या-
वांचुनि मजसी कांहीं नच सुचतें ॥ १ ॥

लोचना०—(मनांत) खरंच ताइसाहेबांची प्रकृति

<http://www.opoosoft.com>

सेल बरं. मला वाई समजना, याचा विचार तरी करावा.
स्तब्ध वसून, (हं समजलें.)

कु०—अग सखे कसचा विचार करितेस. काय आ-
टवलें तें सांग मनांत ठेवूं नकोस.

लो०—अहो ताई सांगा हणतां हणून मी सांगतें.
स्त्रियांना जगामध्ये पतिसुख हटलें हणजे अगदीं प्रिय.

कु०—होय मग हणतेस काय?

लो०—अहो ताई या मंदिरामध्ये पतिसुखावांचून
शून्य दिसतं हीच ती मनाला हुरहुरना. बरं बाबांना आ-
पल्या लग्नाविषयीं बिलकूल काळजी दिसत नाहीं वाटतं.

कु०—अग बाबांना जर माझी काळजी असूती तर
मग मुळींच दुःख वाटलं नसतं.

पद (चाल-लावणीची.)

माते उदरीं जन्मल्यापासुनी आजवरी मज नच

कळलें ॥ आतां इथुनी कळुं लागलें परि मल्लग्नचि

<http://www.opoosoft.com>

हणून मी झुरत आहे तूं प्रेमळ दासी हणून तुला कळविते.

पद (अरसिक किती)

व्यर्थ स्त्रियांचें जीणें ॥ लग्नाचांचुनी स्वस्थचि र-
हाणें ॥ दिसतें लाजिरवाणें ॥ अशा वरिं माझें मूढ-
पणें ॥ मनिं नच आणिलें लग्नचि करणें ॥ हणुनि छ-
ळिलें मदनानें ॥ १ ॥

(एकाएकीं) अग सखे लोचने आज माझा उजवा डोळा कां वरें लवत आहे हें कांहींच मला कळत नाही.

लो०—अहो वार्डसाहेब उगीच सहज लवत भसेल. त्याचं इतकं काय मनांत आणावयाचं आहे तुझाला एक कां नाद लागला हणजे सरतापुरतांच लागतो. उगीच काळजी करीत वसूं नका, थोडीशी विश्रांति घ्या.

कु०—(इतक्यांत कमलाक्ष येतो व हणतो) अरे मी

विहिरीच्या दरवाज्यापासून निघालो तो कोणीकडे बरो आ-

<http://www.opoosoft.com>

असाव्यात बरं. या काय काय बालतात ह या भताआ-
डून ऐकावें.

कु०-वरं तर सखे मी विश्रांतिस्तव थोडीशी निजतें

लो०-वरं आहे थोडीशी झोंप घ्या, ह्मणजे तुमचे सर्व
कांहीं विचार नाहीसे होतील व सुख वाटेल (असें ह्मण-
तांच निजते इतक्यांत तिला एक स्वप्न पडतें त्या स्वप्ना-
मध्ये ह्मणते) हे लोचने अग लोचने.

लो०-—वाईसाहेब असं कां, सावध व्हा सावध.

कम-हा काय चमत्कार !

पद (मधुनि मधुनी.)

पळभरी मंचकिं निजतां तत्क्षणीं ॥ दचकुनी उठ-
ली ही स्त्रि स्वमनीं ॥ चा० ॥ काय कारणें मज नच
कांहीं ॥ समजेनाहो तर्कानेही ॥ वाटे कीं तो आला
स्वप्नीं ॥ १ ॥

ही दचकण्याचें कारण हेंच असावें बरें. असो ही

<http://www.opoosoft.com>

माझा उजवा डोळा लवतो झणून मी सांगितलें त्याचा हा प्रताप.

लो०—अहो त्याचा हा प्रताप झणतां असें झालें तरी काय सांगा.

कुमु०—काय सांगूं तुला, माझे तातमहाराज गुदरले.

कम०—मी मनांत कल्पना आणिली ती खरीच.

लो०—तें कशावरून आतां तुझाला निद्रा येते न येते इतक्यांत दचकलांत. यावरून भास जहाला असेल. स्वप्नामध्ये पुष्कळ विपरीत विपरीतच दिसतें झणून तें कां खरं समजावयाचं. असं घाबरूं नका.

कुमु—खोट नव्हे ग. माझे तात भरजरी पितांबर नेसून गळ्यांत सुमनाचे हार घाळून मजपुढें उभा राहून झणाले. 'हे कन्ये, माझी काळजी दूर जहाली व तुझे मनांतील हेतु पूर्ण जहाले. जो तुजपुढें मनुष्य येत आहे

तो तुला मी वर नेमिला आहे तर खुशाल त्याला वरून
ते ते पाहें सांगणें आहे जरीच दःख करित वसं न-

<http://www.opoosoft.com>

वळव, असं हणून तुला गेलं.

कम०—आतां मात्र हरकत नाही. इच्या स्वप्नामध्ये
शेषानें सांगितल्याप्रमाणें तिजपुढें जाऊन उभा रहावें.
(असें हणून जबळ जातो हें पाहून—)

कुमु—अग सखे लोचने खरोखर हेच ते. यांना तात
आज्ञेप्रमाणें काया अर्पण केली.

कम०—हां, हां, हें काय एकाएकीं विचार न क-
रितां काया अर्पण केली हणतां जरासे शुद्धीवर या.

कुमु०—महाराज मी शुद्धीवरच आहे.

कम०—(मनांत) आतां ही तर शुद्धीवर असून
बोलते हें खरं. परंतु इचे तोंडून ऐकिलें पाहिजे (उघड)
तें कशावरून ?

कुमु०—महाराज माझे ताताचा वध आपण केलात.
यास्तव तातानें तुमचे पदरीं ही दासी अर्पण केली हणून

हणतें मी शुद्धीवर आहे.

<http://www.opoosoft.com>

सहज फिरत फिरत वाट चुकून या ठिकाणी आलों आहे.

कुमु०—काय हणतां तुझाला स्वप्नीं देखील आढळली नाही माझी गळ्याची शपथ वहा वरं. मी तर ही काया अर्पण केली हें खरंच.

कम०—(मनांत) इचा तर निर्धार खास दिसतो (उघड) असं जर आहे तर शपथेच कारण मुळीच राहिलें नाही व प्रिये म्हणण्यालाही हरकत नाही.

कुमु०—[लाजून] प्राणनाथ इतके आढेवेढे घेण्याचें काय कारण वरं.

कम०—हो न जाणों मला असें वाटलें कीं, तुझे मनांत कपट नसेल कशावरून? हणून इतका वेळ तुझा खरा खरा निरधार पहाण्याकरितां खोटे बोललों. प्रिये मी इतकें जें धैर्य धरून. तुजपुढें आलों तें तुझे स्वप्नांतील सर्व वडवड ऐकून घेऊन ठीक आहे आतां आपणाला कोणा-

चीच भीति उरली नाही असें ह्मणून आनंदांत बसतात.

<http://www.opoosoft.com>

कुमु०—प्राणनाथ आपले ठिकाण काणत, व यथ येण्याचें कारण काय हें मला कृपा करून सांगा.

कम०—[मनांत] ओहो, ही मात्र वेळ थट्टा करण्याची आहे. कारण इनें मला सर्व काहीं विचारलें परंतु मी कोण हें विचारलें नाही. [उघड] प्रिये तूं सर्वकाहीं मला विचारलेंस परंतु मी कोण हें विचारलें नाहीस याचें काय कारण.

क०—(मनांत) आतां काय करावी बरं युक्ति. कारण त्यांचंही ह्मणणं बरोबर आहे, हो एक युक्ति सुचली [उघड] प्राणनाथ ही काया व हें मन तुझाला अर्पण केलं ना.

कम०—होय, मग?

कुमु०—प्राणनाथ, मी जर तुझाला काय व हें मन अर्पण केलं आहे तर मग तुमचीच नाही कां झालें? मग यातीच कारण काय तुझी तेंच मी.

कम०—[मनांत] वा काय ही दुषारी. मी याचा

<http://www.opoosoft.com>

साकी.

विजय नामें राजसुतातें पाँड्रक राक्षसें आणिलें ॥
त्यातें शोधायास्तव आलों पर्वति चढतां नच आलें॥
हणूनी मित्र मला ॥ येइ जा स्नान करुनि वदला।१।

हणून मी विहिरीचा शोध करीत करीत येथपर्यंत
आलों, तों विहिरींत तुझा तात फुसकरून माझे अंगावर
येऊं लागला, हणून मी याच धनुष्यबाणानें त्याचा वध
केला. असें हणून धनुष्यबाण ठेवतो. (ती त्यास पाहून
रडते. हें पाहून) प्रिये होणार होऊन जातेंच, उगीचदुःख
करूं नकोस. प्रिये, पण यावरून बरीच आठवण जहाली.

कुमु०—प्राणनाथ आठवण ती कसची झाली.

कम०—प्रिये काय सांगू तुला.

दिंडी.

राजचिंता मी दूर करुनि आलों ॥ याग नावें येथें

च मय्य ज्ञालो ॥ मजसिमित्रं सांगुनी किती दीन ॥

<http://www.opoosoft.com>

सांगतला ता अववा सपला. तर—

(असें हणून स्वब्ध बसतों हें पाहून.)

कुमु०—प्राणनाथ असं स्तब्ध कां बसलांत?

कम०— दिंडी.

काय सांगुं सखे तुजलागिं आतां जाण॥ विजय बा
ळाचें चुकेन वाटे मरण॥ नेमिले तें सरतांचि आहुति
साठीं ॥ नेतां त्याचे कोणि नसे पाठीं ॥ १ ॥

असं जर झालें असेल तर बाळाचें कोण हाल व
माझी कोण फजिती तुला जर भठवत असेल तर सांग.

कुमु०—प्राणनाथ त्याची इतकी काळजी काय हणून?

कम०— साकी.

विजय ताता सदनीं पण मी केला गे सभेमार्जीं ॥
घेसा मत् पण शेवटिं न गेला प्राणचि देईन आर्जीं॥
कृष्णवदनचि हें ॥ घेउनि काय हणुनि जावें ॥ १ ॥

कुमु०—(मनांत) हां हां यांनीं मघांशी माझी थट्टा

<http://www.opoosoft.com>

वण जर राहिली नाही तर आपण क्षणतां तसं दोन्हीं-
तून एक करावनि काय.

कम०—हे चांडाळणी काय हें कठिण भाषण? तु-
झ्या नादानें तर हा सर्व घोंटाळा जहाला. चल मूर्खे, तुला
जर माहिती असेल तर सांग. नाही तर हा चाललें पहा.

कुमु०—[मनांत] प्राणनाथ बरेंच रागावले. थ-
ट्टेची गैरथट्टाच जहाली. काय मेली मी सहज क्षणायाला
गेले एकनि जहालं एक. बरं आतां यांचा राग कशानं
शांत होईल. (उघड) प्राणनाथ असं रागावूं नका.

पद (अंजनी गीत)

चुकलें तुमच्या पडतें पायां ॥ आणुं नका हो राग
मनीं या ॥ सहजचि बोलुनि गेलें सदया ॥ अपराधी
दासी ॥ १ ॥

कम०—(मनांत) स्त्रियांची जात कपटी. अगोदर

बोल्हन जातात व मागाइन चुकलें चुकलें हणून पदर प-

<http://www.opoosoft.com>

तुर्क्ष जर लक्षांत असल तर सांग लवकर.

कुमुं०—प्राणनाथ असें घाबरूं नका सांगतें. अद्या-
पि दोन दिवसांचा अवकाश. हणून मी थट्टा केली.

कम०—खरेंच कां सखे अड्डुनी दोन दिवसांचा कां
अवकाश! मग असो (मनांत) अरे, मी इच्याशी गोड
बोल्हं लागलों काय पहा आकर्षण शक्ति?

साकी.

अग्निवरी घृत ठेवितांचि तव विघरुनि तें जातें ॥
तैशी मम स्थिति समयिं जाहली स्त्रीच्या अधरामृतें
पद्मी स्थिति कवणा ॥ झाली न म्हणवें मना ॥ १ ॥

सखे येतो तर आतां. असें हणून जाऊं लागतो.

कुमु०—प्राणनाथ तुह्मी एकटें जाऊं नका. माझ्या
बन्धूला बरोबर न्या कारण तो मायावी आहे हणून हणते-

कम०—कोठें आहे त्यांस पाठव तर.

कुमु०—हे बन्धो कालिया मला चुडेदान देण्याक-

<http://www.opoosoft.com>

जहालें हें सांग.

कुमु०—(कालियास पाहून) प्राणनाथ, हा पहा.

पद (चाल नृपममता)

मद्वंधुतें न्या तुल्लि समरीं ॥ संहारिल सेना
सारी ॥ कालिया ॥ त्यातें यश येतें हो भारी ॥ जिथें
जाई तिथें श्रीहारि तारितो ॥ (कालियास झणते)चाल ॥ तें
मूल घेउनी करीं ॥ येई लवकरीं ॥ फिरनिया द्वारीं
॥ मज चुडे दान दे झडकरीं ॥१॥ कालिया ॥

कालिया०—ठीक आहे आज्ञा प्रमाण आहे.

(असेंझणून निघून जातात.)

प्रवेश ३ रा.

(पौंड्रकराक्षसाचा पर्वत.)

मारीच०—अरे अजून माझा कमलाक्ष कां आला
नाहीं तो येण्याचाच अवकाश.

(इतक्यांत कमलाक्ष व कालिया हे येतात.)

<http://www.opoosoft.com>

मारीच०—ता पहा दरवाजा. पण त्या दरवाज्यावर मोठमोठे राक्षस पहारेकरी आहेत सांभाळा.

कम०—याचा मी आतांच बंदोबस्त कारितों (हणून मोहिनी अस्त्र सोडतो. राक्षस बेशुद्ध पडतात) हे कालिया आतां आंत शीर. विलंब नको (दोघेहि आंत जातात कीं विजयाला पाहून हणतो) हे विजय बाळका काय ही दशा तुझे तातानें मला--

दिंडी.

विजय बाळा तुज राक्षसें आणियेलें ॥ हणुनि शो-
धास्तव मजसिं पाठवीलें ॥ त्यातें बधुनीया पहा ए-
क बाणीं ॥ भीति न धरीरे नेतों तुझे स्थानीं ॥ १ ॥

विजय—अरे या ठिकाणीं माझ सहाय करणारा कोण वरें आहे हें कांहींच कळेना (हणून स्तब्ध बसतो.)

कम०—हे विजया असा स्तब्ध कां बसलास तूं

अद्याप मला ओळखलं नाहीस वाटतं पहा नीट लक्ष दे.

<http://www.opoosoft.com>

दे, मी तुला नेण्याकरितां आलों आहे (असें ह्मणून एक-
मेकांस आलिंगितात.)

विजय०—हे दादा तूं मला नेण्याकरितां आला
आहेस अशी गोष्ट तर होणंच नाही. कारण अरे माझं
मरण आजचा दिवस संपला कीं उदयिकच आहे.

दिंडी.

तातमाता सुखरूप आहेत काय ॥ सांगा त्यां-
तें गेलें तें वाळ काय ॥ ऐसें कळतांची करूं नका हा-
य हाय ॥ दैविं लिहिलेलें त्यास नच उपाय ॥ १ ॥

जसे आलांत तसे परत जा.

कम०—अरे तूं म्हणतोस हें खरें.

पद.

तुजवांचुनि तुझे आईवाप शिणले ॥ दुःख शोकें
रुदन करीती भोगिती जिवासि ताप ॥ शिणले ॥ वि-

रह दुःख तैं ध्यानीं येतां होई वा थरकांप ॥१॥ शि ॥

<http://www.opoosoft.com>

रत आहेत काय ? ह दवा ! ह नारायणा !

पद (झंपा)

असा जन्म कैसारे त्वां दीधलासी ॥ काय नवसा
अशा पावलासी ॥ कळलें नाहीं तुला याचविषयीं
आतां तात माता मत् शिणविलेसी ॥ जन्मता तव-
च तूं आपुलें हस्तें वा मारिलें नाहिं कां ईशा मज-
सी ॥ असा ॥ १ ॥ (असं न करितां) दुष्टा हस्तें आतां
मारवीसी मला काय मम दैविं तूं लीहिलेंसी ॥ १ ॥

कम०—हे विजया तूं कोणावरही दोष न देतां स्व-
स्थ वैस दुःख करूं नकोस अरे आक्षी येवढ्या पहान्यां-
तून जसें आलों तसें तुला घेऊन जाणार.

वि०—ठीक आहे माझी सुटका करण्याकरितां देवच
हेऊन आलांत. (असें झणतांच कालिया विजयाला घरीं
नेऊन ठेवतो. पडदा पडतो.)

(९०)

प्रवेश ४ वा.

(नेत्र नैरे)

<http://www.opoosoft.com>

फायनाग तर झालाच. (संगून वापावापा फारात जाहा)
अरे दूतहो चला आपण दर्शनाला जाऊं

मारीच०—(मनांत) जा दर्शन तरी घ्या.

साकी.

नीच मुढांनो वरची देइल जागा आजिं तुह्मांला ॥
अग्निरुपाचा मित्रचि माझा संतोषित तो जहाला ॥
आतां जा तिकडे ॥ ज्याचें कोडें त्याचेपुढें ॥

मूर्खा ज्या मुलाचा वध करावयाचा तें मूल केव्हांच
पळवून नेलें! खरोखर दुसऱ्याचा अपकार करणें तोच
आपला योजिला असें समजावें. प्रत्यक्ष प्रमाण हेंच ठीक
जहालें. (उघड) आटपा महाराज दर्शन घ्या. (इतक्यांत)

पौ०—ठीक आहे. दूता अगोदर तूं दर्शन करून ये.

मरुत—महाराज अगोदर मालकानें दर्शन करावें व
वर घ्यावा. कारण पहिला वर तोच खरा.

पौ०—तुला काय, मी जा लणतों, जावें.

मारीच—बरोबर आहे. (मनांत) तुझेच अगोदर संपलें

<http://www.opoosoft.com>

दूत—ठीक आहे. (लणून तो पडदा उघडून आंत जातो की, ठार होतो त्यामुळे येण्याला वेळ लागतो हें पाहून)

पौ०—अरे मरुता किती वेळ दर्शन घेतोस बाहेर ये.

मारीच—(मनांत) हा चचला वाटत, हा पहिला वर.

पौ०—दूत कांहींच बोलत नाहीं हें पाहून हा काय चमत्कार! राक्षसहो, याठिकाणीं कांहींतरी दगा आहे. हा कांहीं अग्नी नव्हे. कोणीतरी शत्रु आहे अरे मारिच्या काय सांगूं तुला मघांपासून माझा डावा बाहू स्फुरण पावत आहे त्याचेंच हें चिन्ह.

मारीच—(मनांत) अरे नीचा तुझा डावा बाहू स्फुरण पावतो आहे तर तो तुझे मरण दर्शवीत आहे (उघड) खरोखर महाराज शत्रूच दिसतो आहे तर बेसावध राहूं नये.

पौ०—हे मारिच्या खरोखर हा शत्रूच आहे. अरे

कपट्या वैऱ्या काय हा अनर्थ! कोण आहेस बाहेर ये तूं

<http://www.opoosoft.com>

कम०—अर दुष्टा तूच कपटान वजय बाळाला चोरून आणून ठेविलेंस आणि मलाच ह्मणतोस कपट- करूं नकोस म्हणून. अरे नीच्या आतां तें मूल आमचें स्वाधीन कर. नाही तर परिणाम चांगला होणार नाही.

पौ०—अरे मारीच्या त्या मुलाचा कोणी तरी सहाय- कारी दिसतो. हे वैऱ्या त्या मुलाचें नख देखील दृष्टी प- डावयाचें नाही तर तें मूल कोठून मिळणार लढाईलाच उभा रहा. (असें ह्मणतांच)

मा०—(मनांत) अरे मूर्खा तें मूल केव्हांच पळ- वून नेलें. किती मूर्ख आहे याला वाटतं कीं, तें मूल मजजवळच आहे. असो. लढाई करूनच मरूंद्या. (कमलाक्ष व कालिया बाहेर येतात कीं लढाई सुरू होते. नंतर पौंड्रक पुढें येतो त्याला मारितात. कमलाक्ष आपल्या बाणानें त्याचा वध करितो. कमलाक्षाचा जय होतो.)

कम०—हे मारिच्या आपण अगोदर मूल पोहोचते केलें

<http://www.opoosoft.com>

यता वर.

अंक ५ वा.

प०—ज्यांनीं मैदराक्षसाचा वध केला व मला या वृक्षपाशापासून मुक्त केलें असे ते प्राणनाथ—

पद (चाल-खचित बाई.)

अञ्जुनी कां नच आले ॥ खचित बाई ॥चा०॥ वाट
पंहाते कितीतरि त्यांची पहातां मी शिणलें ॥ ख. ॥
॥१॥ घेउनि येतो दुष्टा हातुनि ते ऐस ह्यणुनि गेले ॥
॥ ख. ॥ २ ॥ काय जहालें त्यांचे तिकडे कांहिच तें
न कळे ॥ ख० ॥ ३ ॥

[इतक्यांत कमलाक्ष येत आहे असें पाहून पुनः ह्य-
णते] अहा ज्यांची मी आठवण करिते ते माझे प्राणनाथ
आल्यासारखे दिसतात व त्यांचेबरोबर मूलही पण दिसत
आहे. यावरून माझे प्राणनाथ विजयी होऊन आले, वरं,

पण ही परकी एक स्त्री कोण दिसते हें कांहींच कळत

<http://www.opoosoft.com>

कम०—ह सख, हा वजया ता पहा वृक्ष. पाहिल्यास कां.

विजय—कोणता वरं वृक्ष.

कम०—तो पहा असें हणून बोटांने दाखवतो.

विजय—वरं मग हणणं काय ?

कम०—हणणं कांहीं नाहीं. पण त्यापासून कांहीं चमत्कार होतो.

वि० कुमु०—काय हणतां चमत्कार होतो. असं जर आहे तर आह्मांला दाखविला पाहिजे.

कम० दाखवतो खरं, पण—

कुमु०—पण हणजे ?

कम०—पण हणजे त्याला वचन दिलें पाहिजे. तर दाखवितो.

कुमु०—येवढच ना, हें घ्या वचन दिलं. असें हणतांच

कम०—हें पहा.

साकी.

<http://www.opoosoft.com>

द्वयं न करा ॥ जन्मलया एक मात उदरा ॥ १ ॥

असें हणून धनुष्य बाणानें पद्मिनी स्त्री बनवितो व जवळ जाऊन तिला भेटतो हें पाहून—

कुमु०—अहाहा हाच कां चमत्कार! विजया पाहिलास कां केवढी तरी धांदल वचन घेण्याची.

वि०—हे वहिनी त्याचेकडेस काय बरं दोष. तूच वचन दिलंस. असो आतां झाली ती गोष्ट बरीच जहाली ती वडील या नात्यानं तिचं दर्शन घे जा (असें हणतांच तिचे पाया पडते.)

प०—अहाहा प्राणनाथ माझे आनंदाला पारावारच नाही. कुमुद्वती मला भेट दे. (भेटतात व कमलाक्ष खाली वसतो.) प्राणनाथ या ठिकाणीं वसूं नका कारण या जागेचा मला फार वीट आला आहे.

कम०—(कुमुद्वतीला) हे सखे कुमुद्वती ही हणते

हैं खरंच आहे. हें रानच काहीं विलक्षण भयंकर आहे

<http://www.opoosoft.com>

प०--हो भारलेली आहे त्या हिरव्या जामिनीवर गेल
असतां मनुष्य ठार होतं म्हणून झणते चलाच.

(सर्व निघून जातात.)

प्रवेश २ रा.

कामिणी०—हे सगुणे अद्यापि कमलाक्ष माझ्या
वाळाला कां वरं घेऊन आला नाहीं. सहा महिने होत आले.

पद (मी कुमार ती कुमारी.)

सुकुमार विजय तो माझा अझुनी नच घेउनि आ-
ला ॥ पण्मासचि जहाले सखये जाउनि त्या कमला-
क्षाला ॥ सखे असं कसं झालं असेल वरं खेळतां एकाएकीं
सहजचि राक्षसें नेलें ॥ चा० ॥ तदूरूप किती तरि
सुंदर ॥ पडे माझ्या दृष्टि समोर ॥ स्वप्निहि येई वा-
रंवार ॥ आणखि न कोणी अझुनी आणिल कां मम
वाळाला ॥ गेला तो तिकडेच गेला ॥ अझुनी ॥ १ ॥

सगु०—बाईसाहेब असा उगीच शोक करीत वसू

<http://www.opoosoft.com>

पद (चाल—उद्यां वध जात.)

किती दिन जहाले ॥ मद्वाळ जवळुनी गेलें ॥चा॥
मज्जीव गुंतला सारा ॥ करितो नित्य येरझारा ॥ सु-
टल्या पाजाया स्तनधारा ॥ बाळ कुणीकडे गेलें ॥
त्याविणें प्राणें हृदय भेदीलें ॥ १ ॥

असें ह्मणून धाडकन् देह खालीं टाकते.

सगु०—हां हां, बाईसाहेब असं वेड्यासारखं कां क-
रितात पहा. कोणी तरी धांवाहो धांवा. (ह्मणून वारा घा-
ळून सावध करिते इतक्यांत राजा येतो.)

राजा—हे दासी कसली गडबड चालली आहे.

सगु०—महाराज काय सांगूं विजय बाळाविषयीं शोक
करीत करीत धाडकन देह खालीं टाकलानि घाबरल्या.

राजा—हे सखे काय याला ह्मणावं? माझे ऐक.

साकी.

<http://www.opoosoft.com>

परल शक जात ॥ साडा सव ता चित ॥ १ ॥

(इतक्यांत दूत येऊन मुजरा करून ह्मणतो.)

दूत—सरकार, आतां आपले धाकटे, विजयमहाराज यांना घेऊन कमलाक्ष येत आहेत.

राजा—कशावरूनरे, त्यांना तूं प्रत्यक्ष पाहिलंस कां.

दूत—हो मीच त्यांचा शोध घेऊन आपणांस कळविण्याकरितां आलों.

का०—काय ह्मणतोस मला पुनः सांग बरं.

पद (चाल—उद्यावघ जाते)

उताविळ जहालें ॥ हें वृत्त पेकण्या चित्त देउनी बसलें ॥ मद्राळ आलें कीं नाहीं ॥ खरें सांग मजसि लवलाही ॥ भेटेन त्यासि प्रेमेंही ॥

दूत—कमलाक्षाला व विजयाला पाहून ह्मणतो.
सांच पाहीलें ॥ नच खोटें पहा हें आले ॥

कामिणी—(मुलास पाहून) बाळांनो या या,
मला आर्लिगान हा (असें हणून चंवन घेते व ह्याणते) ताळा

<http://www.opoosoft.com>

स्त्रिया नमस्कार करितात.)

कामि—बाळा विजया तुला त्या मेल्या राक्षसानं
कुठरे नेऊन ठेविलं होतं, त्या ठिकाणीं कोणरे तुझी दशा
त्या काळाचे हातून सोडविण्याला हा कमलाक्षच होता
हणून तुझं मुख दृष्टीस पडलं. (त्याच्या मुखावरून हात
फिरवून) बाळा आज हरिणीला माझं पाडस मिळालं बरं.
कमलाक्षा तूच मला भेटविलेस.

विजय—आई हा कमलाक्ष यानं मला काळाचे
दाढेंतून सोडविलं बरं. याचें किती हणून वर्णन करूं.
(असें हणून भेटतो.)

कम०—तातमहाराज, हे पहा—

साकी.

सांभाळाहो सुत हा आपुला जातों गुरुसदनाला॥

मद्वचनांतुनि मुक्त जहालों आशा द्याची मजला ॥

<http://www.opoosoft.com>

मूल आपणांस भेटलं तसें मीही आपले तातमातेला जाऊन भेटतो. कारण माझेही आईवाप वाट पहात असतील माझे मातेची व माझी ताटातूट होऊन एक वर्ष होत आलें ह्मणून मला गेलें पाहिजे.

राजा—वाळा काय म्हणतोस, आजपर्यंत अस कधीं ह्मणाला नाहीस याच काय कारण ?

कम०—महाराज माझी हकीकत वर्णनच करितां येणार नाही. मला माझ्या तातानें कांहीं कुबुद्धीमुळें एक वर्ष वनवासास पाठविलें. पुढें माझ्या कर्मानें ही अशी स्थिती मला प्राप्त जहाली व अशीं संकटें आलीं. परंतु यांतही ईश्वरानें यश दिलें व हें एक वर्षही माझे आपल्या नगरांतील साधू महाराजांचे कृपेनें पार पडलें. त्यांचें दर्शन घेऊन तातमातेचे भेटीस्वत जातो. कारण ते वाट पहात असतील व दुःखानें ग्रस्त झाले असतील.

(इतक्यांत साधू येतात.)

<http://www.opoosoft.com>

साधु०—कमलाक्षा तुझे कल्याण असा. नामस्मरण मात्र विसरूं नकोस. तुझं ईश्वर कल्याण करो जा बरं असं ह्मणतांच

कम०—(चरणावर मस्तक ठेऊन) या दासावर आपली अशीच पूर्ण कृपा असावी ह्मणून निघून जातो.
[सर्वच जातात.]

प्रवेश ३ रा.

कमलाक्षाची आई आजारी असलेली पडदा उघडतो.

अनु०—हा बाळा कमलाक्षा, माझे भेटीस्तव लवकर धांवत ये. हे प्राण निघून चालले पहा. बाळा, तुला विनाकारणकीरे वनांत पाठवलं. तूं आतां कोठें बरं असशील. तुझे कोण हाल होत असतील. हे पार्वतिदेवी धांवधांव.

राजा०—सखे, अशी घाबरी होऊं नकोस. हे गिरिजावरा माझा कमलाक्ष जिकडे गेला असेल तिकडून लव-

कर पाठव. कारण तो न आल्यास ही वांचणें कठीण.

अन्तः कायसी

<http://www.opoosoft.com>

धावत बाळा येउनि पाही ॥ धरणीवरि तुझी पडली आई ॥ गेलासि कोठें न कळे कांहीं ॥ मरते मी आतां ॥ १ ॥

दासी०—अहो बाईसाहेब, घाबरूं नका असं. आतां आपले कमलाक्ष, येतील बरं इतक्यांत—

जासूद०—(मुजरा करून) महाराज, ज्यांची आपण रात्रंदिवस वाट पाहतां ते आपलें चिरंजीव कमलाक्ष हे आले आहेत.

राजा०—काय ह्मणतोस. माझा कमलाक्ष आला आहे? खरं काय ह्मणून पुढें येतो.

दूत०—होहो खरंच, कमलाक्ष आले आहेत हे पहा.

कम०—[वडिलास नमस्कार करितो.] तात महाराज इथें आई कुठें दिसत नाही, कुठं गेली तें सांगा बरं ?

राजा०—बाळा काय सांगूं तुला. तूं वनांत गेल्या

दिवसापासून तुझ्या विरहानें ती कृश होऊन प्राण सोडूं

<http://www.opoosoft.com>

कम०—हाय हाय काय ह मात, या नांचामुळ दुःख भोगतेस.

पद (शिव शिव शिव)

तत्सदनीं आलों मी भेट दे सुता ॥ हे जननी ॥
तुजसाठीं वनिं जननी ॥ मजसाठीं तूं सदनीं ॥ करुनी
हे दुःख स्वमनिं ॥ अंतराशि सुता ॥ हे जननी ॥ १ ॥
पहा पहा मत्सौख्यातें ॥ सोडुनि तूं कुठें जाते ॥ श-
खानें काळातें ॥ ताडितों आतां ॥ हे जननी ॥ २ ॥
हे माते बोलत नाहीस काय, हा दीन अभागी नीच कारटा
याचा राग आला असेल खरा, परंतु यावेळेस राग सहन
करून माझ्याशीं दोन गोष्टी बोल ह्मणजे मला बरें वाटेल.

अनु०—अरे बाळा कमलाक्षा, मला आर्लिंगन दे.
तुझ्यासाठीं तर हा प्राण घोंटाळत आहे आणि तूं तर
असें ह्मणतोस तर असं ह्मणूं नकोस.

कम०—तर मग कसं ह्यणूं. हे माते खरोखर मला

<http://www.opoosoft.com>

वनला । नदय । काते माते ॥ तत्प्राणाते हरणचि क-
रण्या आलों उदराते ॥ विषयनादें दुःख मि दिधलें
पुत्र नव्हे हा शत्रु जन्मला कोण न ह्यणे माते ॥
मृडपती उठविण्या आइते ॥ धांवत येई जेवि अला-
सी विजयास्तव तेथे ॥ १ ॥

अनु०—बाळा प्राण कासावीस होत आहेतरे. हें ऐकून.
कम०—हे देवा धांवधांव.

पद (चाल—अंधपंगु वा.)

मम मातेचा अंतचि होतो ईशा या समयाला ॥
ह्यणुनि आणखिन स्मरणचि केलें कंठि प्राण उरला ॥
वनि मजसीरे विघ्नचि येतां स्मरिलें मी तुजला ॥
स्मरतां तूं मजपुढें येउनी वारिलें विघ्नाला ॥ १ ॥
तैसा धांवत प्रभो येउनी उठवी मातेला ॥ हीच
विनंती उमावरा तुज राखी वचनाला ॥ २ ॥

देवा आतां विलंब नको.

पद (चाल-निजरूप इला मी.)

<http://www.opoosoft.com>

तार आह्वाला पलातरा वा नइ तू ॥ ६ ॥

(इतक्यांत नारद प्रगट होतात.)

नारद.—

साकी.

क्षीरसागरीं मच्छाचा हो रसची सेवन करितां ॥
अंतचि होतो तैसें तुझी या भवसागरिं विष घेतां ॥
विषय विष नच घ्या तें ॥ वदतो जालिलें मदनातें ॥ १ ॥

तर असें न करितां त्याचें नामस्मरण करून तरणो-
पाय करा. तें नाम कोणतें—

पद (राम स्मरावा)

शिवहर मृडपति वदरे मनुजा ॥ कालकूट जें
वीष प्राशिलें ॥ तोच असे नीलकंठरे मनुजा ॥
कालकुटाचें अमृत जहालें ॥ विषयविषाचें का-
यरे मनुजा ॥ यास्तव त्याचें नाम घेइ तूं हाचि उ-
पाय असेरे मनुजा ॥ १ ॥

(ऐकून कमलाक्ष बाहेर येऊन ह्मणतो.)

कम०—काय हा नमस्कार असा हा मातेचें कर्तव्य

<http://www.opoosoft.com>

माझे मातेचें भाग्यच समजावयाचें. (असें ह्मणून जवळ जातो व नमस्कार करून ह्मणतो) यावं महाराज, आपल्या पदकमलानें माझें घरांतील सर्व माणसें पावन होतील या. या आसनावर बसा. असें ह्मणतांच (नारद बसतात कीं घरांत कांहीं गडबड होते.)

नारद०—अरे कमलाक्षा, गडबडरे कसली चालली.

कम०—कांहीं नाहीं, मातोश्री फार आजारी आहेत यास्तव सर्वच रडत बसले आहेत.

नारद०—हे कमलाक्षा काय ह्मणावं याला. असें असून मातोश्रीजवळ बसावयाचें सोडून इथें कां आलास?

कम०—महाराज आपले पाय सोडून कुठें बरें जाऊं तुम्हीही जर मजबरोबर याल तर मीही येतो. पण महा-

राज माझा गिरिजावर कुठें पहाण्यांत आहे काय हें कृपा

<http://www.opoosoft.com>

याचें घेये खरा ध्यानां भक्त हे गिरिजावरा तुला तर तो अगदीं ओळखून आहे. धांवधांव अंत पाहूं नकोस. कारण त्याची मातोश्री मरणोन्मुख जहाली आहे करितां धांव.

शंकर—(प्रगट होऊन) हे कमलाक्षा पहा पहा मजकडे, घाबरून नकोस असें ह्मणतांच (कमलाक्ष नमस्कार करून—)

कम०—हे देवा कितीतरी तुझी वाट पहावी कितीतरी निर्दय आहेस.

शंकर०—हं समजलों ही घे विभूति तुझे मातोश्रीचे कपाळास लाव, ह्मणजे तावडतोव उठेल.

कम०—काय हे देवा, कितीतरी अंत पहावांस. मला विभूति लाव ह्मणण्यापेक्षां आपण आपले पद--कमलाचे दर्शनानें सावध करा ह्मणजे पावनही होईल.

शंकर०—ठीक आहे चल तर (असें ह्मणून जवळ

<http://www.opoosoft.com>

अनु०—(सावध होऊन) बाळा तूं मला भेट दे.
दिंडी.

काय आमुचें हें भाग्य असें देवा ॥ आह्मी तूझी
कोणती केलि सेवा ॥ परीसाचा लोहासि स्पर्श जै-
सा ॥ होतां होई सोनेचि तेवि तैसा ॥

शंकर—नामस्मरणानें व परिसरूपी स्त्रीच्या स्पर्शानें
हा उद्धरून गेला. हे कमलाक्षा आतां तूं आनंदानें राज्य
कर वरं, भिऊं नकोस.

कम०— देवा आपली मला अशीच निरंतर सेवा
घडो व मजवर पूर्ण कृपा असो. (असें ह्मणतांच सर्वच
स्त्रिया वगैरे दर्शन घेतात व नारदांचेही दर्शन घेतात
नारद आशीर्वाद देतात व धैर्य व त्याची स्त्री नयनी हे
येऊन दर्शन घेतात त्यांनाही आशीर्वाद देतात.)

शंकर—तुजवर पूर्ण कृपा आहे. (गुप्त होतात.)

(१०९)

कम०—पहा जनहो, या विषयनादानें माझे किर्ती

<http://www.opoosoft.com>

रून तुझा तरी—

पद (चाल-जठरानल.)

हाचि नाद तुझी सोडा जनहो ॥ रामनाम तें र-
सचि घ्या हो ॥ हा० ॥ शब्दें हरिणिचा अंतचि ज-
हाला ॥ स्पर्शसेवनें गजहि तो मेला ॥ पतंग दीपा
सेउनि जळला ॥ पडस हे नच सेवा हो ॥ १ ॥ हा. ॥
यांचें जरी सेवन केलें तरी पण, ॥ हाचि नाद तुझी सोडा ॥

या नाटकांत नुसता विषयनादानें किर्ती अनर्थ होतो
यासंबंधी—

साकी.

कमलाक्षनामें नाटक रचिलें यातें आर्यजनांनीं ॥
आश्रय दिधला ह्यणुनि आनंदें आभार मानी स्वमनीं ॥
ऐसा विश्वकर्म संतती ॥ नामें नारसिंह कविकृती ॥ १ ॥

(११०)

आतां हा नवीनच प्रयत्न ह्यणन—

<http://www.opoosoft.com>

अल्पबुद्धस्तव दाषाचा ततुकटाकुना वद्वजन त ॥
करितिल पेशी आशा आहे ममगुण गृहणवि ते ॥
ह्यणुनी विनंति करी ॥ असतिल दोष जरी ॥ २ ॥

आरती.

जय जय जय मृडतनया नमितौ तव चरणीं या ॥
चा० ॥ सुरनर मुनि ध्याति तुजसि जोडुनी करा ॥
चा० ॥ तत्कंठीं सुमनहार ॥ अर्पितां भवाब्धि पार ॥
थोरवि तुझी यांत फार ॥ ह्यणुनि वंदिती ॥१॥ ज० ॥

इकडे लक्ष द्या.

<http://www.opoosoft.com>

आमचेकडे वेद, शास्त्र, पुराण, इतिहास, काव्य, नाटक, वैद्यक, ज्योतिष, इत्यादि सर्व प्रकारचीं संस्कृत व प्राकृत पुस्तके, सर्व ओवीबद्ध ग्रंथ व शालोपयोगी पुस्तके, नकाशे, कायद्याचीं पुस्तके, इंग्रजी व मराठी वगैरे मिळतील. माल रेल्वेपार्सलने किंवा पोष्टाने व्ही. पी. ने पाठवूं.

**कमिशन घेऊन सामान रवाना करण्याची
नवीन तजवीज.**

बाहेरगांवीं राहणाऱ्या लोकांस किलेक वस्तू मिळण्याची अडचण पडत असते, ती न पडावी ह्मणून आर्ही माफक दराने कमिशन घेऊन सामान रवाना करण्याच्या तजवीजीची नवीनच सुरुवात केली आहे. याकरितां बाहेरगांवीं राहणाऱ्या सर्व लोकांस विनयपूर्वक कळविण्यांत

(२)

येतें कीं, हिंदुधर्माळा व राजनियमाला विहित असेल तो

<http://www.opoosoft.com>

कमिशनचे दर.

१ रुपयापासून २५ रुपयेपर्यंत, दर रुपयास ८१
आणा. पुढें २५ ते १०० रुपयेपर्यंत ८॥- आणा. १००
रु० पुढें.....दर शेंकडा २ रुपये.

आपला शुभेच्छु,

पत्ता— } बाळशास्त्री रावजीशास्त्री
क्षीरसागर.

कालिकाप्रसाद प्रेस. घ० नं० ३७१,
गणेश पेठ, पुणे.

<http://www.opoosoft.com>

पुस्तकें मिळण्याचें ठिकाण: —
नारसिंह बाबाजी दीक्षित अपशिरोकर,
सोलापूर, कल्याणमार्ग, देवद्वार, ४२२००१